

Incepînd, sub titlul Mari figuri ale teatrului românesc din trecut, publicarea unor note și amintiri despre marii noștri actori de odinioară, pe care i-am văzut jucînd, i-am cunoscut și cu mulți dintre ei am colaborat, urmăresc nu întocmirea unor portrete literare, ci le-aș numi, mai degrabă — tehnice.

Pentru o epocă în care înregistrarea magnetofonului sau a cinematografului lipsea sau nu era răspîdită, prezentarea marilor actori în înfățișarea lor fizică, în creațiile lor, în metode de creație și procedee plastice de alcătuire a rolurilor, socot că nu ar fi inutilă. Acolo unde însemnările sînt mai sumare sau modelele mai puțin bogate s-a preferat o prezentare mai modestă unei invenții aproximative pentru împlinirea impresionantă a portretului. S-a urmărit, în primul rînd, adevărul, și el nu a fost jertfit nici unei ambiții, de nici un fel

I. M. S.

ION PETRESCU

(1851 - 1932)

parținînd generației din care făceau parte Nottara, Ion Niculescu, Paul Gusti, Aristizza Romanescu, Ion Petrescu a fost unul dintre cei mai mari actori realiști romîni de la sfîrșitul celui de-al XIX-lea și începutul celui de-al XX-lea veac. Concludentă, pentru puterea cu care se impunea spectatorilor săi, este următoarea întîmplare, petrecută în 1929, la București : avea loc congresul criticii dramatice internaționale. Eram vecin de scaun, la unul dintre spectacolele date în cinstea congresiștilor, cu marele critic dramatic german Bernhardt Diebold din Frankfurt pe Main. Se reprezenta *Hamlet*. Nenea Iancu — cum i se spunea în teatru lui Ion Petrescu — juca rolul Primului actor (pe care-l deținea de pe vremea lui Grigore Manolescu). De îndată ce a intrat în scenă și a spus primele fraze, Diebold a fost cuprins de o agitație specială, ca în fața unui mare eveniment. Mi-a strîns brațul și m-a întreat în șoaptă :

— Cine e actorul acesta ? E o personalitate artistică de talie europeană !

După spectacol, a ținut să-l cunoască pe Nenea Iancu, căruia i-am tîlmăcit copșitoarele complimente ale criticului german. Apoi, în seara aceleiași zile, Diebold mi-a schițat o analiză a jocului actorului romîn. Remarcase — ceea ce de altfel simțisem și noi, dar așezam mai greu în formulă pregnantă — al doilea plan, de mare cuprindere omenească, de dincolo de patosul obișnuit, profesional, al rolului, plan pe care-l intuise Nenea Iancu și pe care-și proiectase întreaga creație. Era vorba nu numai de realizarea actoricească a monologului care revine Actorului din piesă, dar și de simpatia, sollicitudinea, înțelegerea și ajutorul pe care acest personaj le aduce frămîntatului Hamlet, trăsături latente în partitura actorului care-l interpretează pe Actor, și pe care — cu o intuiție ce nu mă sfiesc a o numi genială — Ion Petrescu le realizase. Această uriașă intuiție era taina marii sale personalități artistice ; ea era aceea care-l ajuta să creeze, cu o remarcabilă autenticitate, rolurile cele mai felurite — de la întregul repertoriu românesc (Caragiale, Hașdeu, Delavrancea, Davila) pînă la marea dramă universală clasică și modernă (de la Shakespeare la Brieux).

Ion Petrescu

De statură mijlocie, masiv, cu un cap rotund în care se aprindeau, sub dogoarea unei puternice simțiri, doi ochi mari negri, Iancu Petrescu era mult mai ajutat decât Nottara să se ascundă sub grimă, aș scrie, de banalitatea chipului său. Puternicele caracteristici ale feței, care erau la Nottara nasul și buza de jos, nu existau la el, îngăduindu-i să nu fie ușor recunoscut. Ceea ce însă avea stăruitor expresiv, cu un timbru între puternică sonoritate și deosebită mlădiere pe sentimentele de exprimat, era vocea, pe care o mînuia cu o artă și o abilitate unice. În Moghilă, de pildă, sau în Spătarul Dragomir, dispăreau fără urmă tonurile tărăgănite, lente, cu care, între prostie și versatilitate, Iancu Petrescu își construia personajele caragialești. Erau vocale deschise și apăsate și sfîrșituri de cuvînt, subliniate și în rolurile eroice ale lui nenea Iancu, dar altfel rostite și emise. Era o artă mare, care-i aparținea. Interpretînd roluri din cadrul aceluiași categorii sociale — țărani din piesele romînești și cel din *Brindușa* de Brieux, de pildă —, acest foarte mare actor știa să distingă și să sugereze grupările etnice cărora le aparțineau rolurile respective.

Iancu Petrescu se pricepea să călătorească în timpul și spațiul personajelor cărora le dădea viață și să extragă nota specifică din epocile cele mai deosebite și literaturile cele mai variate. Precizia cu care își contura rolul — înviindu-l în datele și coordonatele dăruite de autor, de epocă, de costum — era uimitoare. În varietatea aceasta nesfîrșită, el era în permanență convingător, asimilat piesei, transformat de rol, reînviat. Proteismul marelui actor, care îi dăruia aceeași autenticitate în dramă ca și în comedie, acționa ca un mecanism de precizie în fiecare realizare a lui, în așa fel încît butada unui mare al său coleg de generație, Paul Gusty, cuprinde, pe lângă glumă, o doză de adevăr: la o repetiție, acesta, încîntat de tiparul just găsit de Iancu Petrescu personajului pe care îl întruchipa, i-a strigat peste rampă o frază atotgrăitoare pentru marea intuiție și putere de sugestie a actorului: „Dacă te-ai îmbrăca în rochiile Ofeliei, Iancule, și ai ieși pe scenă, n-ar rîde nimeni!” Firește, caracterizarea darurilor lui Iancu Petrescu era dusă la absurd, dar cuprindea un fond de adevăr.

O mare conștiință profesională întovărășea această personalitate artistică. Închinat cu totul artei sale, Iancu Petrescu o slujea prin exactitate și muncă asiduă. Venea în cabină cu două ceasuri înainte de începerea spectacolului, unde — pentru a cîta oară? — își repeta rolul. Dar devotamentul său profesional avea și un sens mai profund: sub regimurile trecute, într-o epocă încă vitregă pentru actori, el se confunda cu lupta pentru a impune social dreptatea și demnitatea breslei din care făcea parte. A fost totdeauna alături de colegii săi, în dreptele lor revendicări.

Pentru cei care l-au văzut jucînd, Ion Petrescu rămîne o figură de neuitat a teatrului românesc din trecut.